

DIN RÖST ÄR VIKTIG!

**Inspirationsblad för alla elever
i högstadiet om Elevborgarråd
för klimatet.**

Här hittar ni allt underlag, inspirationsmaterial
och hur ni gör för att skicka in förslag.

KARLSTADS KOMMUN

INSPIRATIONSBLAD KLIMAT – PÅVERKA DIN FRAMTID

Nu bjuder vi in alla barn och elever i Karlstads kommuns förskolor och grundskolor att tycka till om hur vi kan ta hand om naturen på ett bättre sätt. **Var med och påverka du också!**

Dags att göra skillnad

Du har säkert läst eller sett på nyheterna att klimatförändringarnas effekter blir allt tydligare med värmeböljor i södra Europa, torka i Frankrike och Storbritannien, skogsbränder i USA, översvämningar i Pakistan och matbrist som följd. Det är svårt att odla mat när vädret blir allt mer nyckfullt.

I östra Afrika beräknas en människa dö var 48:e sekund till följd av världsläget och den värsta torkan på 40 år, detta enligt en rapport som Rädda barnen har gjort tillsammans med Oxfam. Denna tragiska utveckling breder ut sig allt mer. Antalet arter minskar också runt om i världen – samtidigt som vi människor är beroende av resistent ekosystem och biologisk mångfald för vår matförsörjning.

Ett rikt land som Sverige – med sitt nordliga klimat – kommer lindrigt undan effekterna av klimatförändringarna i jämförelse med andra länder. Men varmare temperaturer, brist på vatten, mildare vintrar och kostsamma översvämningar blir allt vanligare. De klimatförändringar vi ser är inget vi kan göra något åt, de är här för att stanna.

Nu ska vi göra vad vi kan för att inte förvärra situationen.

Känner du oro när vi berättar detta? Vi förstår det. Tiden är tyvärr knapp. Och det är okej att känna oro, men det bästa receptet att råda bot på oro är att försöka göra något åt situationen. Det finns fortfarande goda möjligheter att få stopp på både klimat- och artkris – men då måste vi börja nu. Vuxenvärlden jobbar för full maskin för att ställa om och sänka utsläppen, men eftersom det är din framtid det beslutas om vill vi att du ska kunna vara med och påverka. Komma med idéer som puttar fram lösningarna snabbare. Fler hjärnor som jobbar tillsammans har större chans att hitta de verkligt smarta idéerna.

Vi har ett viktigt jobb framför oss och de kommande åren kommer innebära en hel del förändringar, men resultatet kommer bli bättre! Vi kommer att kunna se fram emot ett smartare samhälle som inte slösar med resurserna på samma sätt som idag. Det finns mycket gott att hämta när vi ställer om.

Vet du att...

... en tredjedel av all mat som produceras slängs? Ofta slängs den faktiskt bara för att den är ful. Tänk vad mycket mat vi skulle kunna spara och så många magar vi skulle kunna mätta om vi kunde tänka oss att köpa krokiga morötter och äpplen med någon prick på.

Hjälp mini-trädgårdsmästarna

Bin, humlor och fjärilar är viktiga trädgårdsmästare i naturen! Utan dem skulle vi inte få lika mycket goda jordgubbar, äpplen, plommon och annat gott. Insekter mår bra av vild natur, blommor och grönska som ängar och träd som blommor. Det är i den vilda naturen som de bor och blommande växter, buskar och träd är deras restauranger. När det blir för mycket asfalt, välklippta gräsmattor och ordnad natur har de viktiga trädgårdsmästarna svårt att hitta mat och någonstans att bo. De mår inte bra av gifter och bekämpningsmedel som inte hör hemma i naturen. Hur kan vi skapa en miljö som våra bin, humlor och andra insekter trivs i?

Eko, eko, eko!

Vet ni om att ni kan hjälpa bin, humlor och andra insekter genom att handla ekologisk mat? Det är mat som inte är besprutad med kemiska bekämpningsmedel. I Sverige kan ekologisk mat vara lite dyrare än besprutad, vilket är lite tokigt, och vi svenskar köper allt mindre ekologisk mat. I vårt grannland Danmark är det tvärtom. De är bäst i världen på ekologisk mat! Så hur kan vi bli mer som Danmark och få fler att handla ekologiskt även i Sverige?

Släcka lampan – för insekternas skull!

Ni vet säkert att det är toppen att släcka lampan eftersom el kan vara dyrt. Men visste ni om att vi kan hjälpa insekter genom att släcka lampor utomhus oftare? Det är nämligen så att de insekter och djur som är aktiva på nätterna är beroende av mörker för att kunna överleva. När utomhusbelysningen står tänd blir insekter och djur förvirrade. De har svårt att orientera sig, hitta mat, kanske får för sig att det är dag och allt blir huller om buller. Detta kallas ljusföroreningar. Vad vi kan göra? Förutom att släcka utomhuslampor och se till att de bara är tända när vi är ute, så kanske vi också borde ha gatubelysning som endast lyser

när någon rör sig? Vilka lampor ser du när det är mörkt?

Ta med en kompis och ge dig ut på ljusletar-promenad. Behövs alla lampor? Kanske hittar du onödig belysning som du kan mejla kommunen eller ett företag om att de skulle kunna släcka?

Ta hand om naturen – tillsammans!

Har du någon idé på hur vi får mindre ljusföroreningar, kan göra det bättre för bin, humlor och andra viktiga trädgårdsmästare? Får fler att cykla eller åka buss? Vi vill gärna ha idéer från så många som möjligt, för ni alla är unika, ser olika saker och bor på olika ställen. Ni upplever olika saker.

Om vi ska kunna ta hand om naturen och vår planet på bästa sätt och komma med smarta lösningar som passar så många som möjligt, så behövs idéer från – just det – så många som möjligt.

Vad är problemet?

Jorden omgärdas av gaser som fungerar som tak och väggar på ett växthus = växthuseffekten. Gaserna – de så kallade växthusgaserna – gör det varmt på jorden och gynnsamt för växter och djur att leva. Faktum är att vi är beroende av växthuseffekten. Men vi släpper ut för mycket växthusgaser vilket gör växthuset för tätt. Du kanske har varit inne i ett växthus i varmaste juli, då vet du att det lätt blir för varmt. Just detta händer på vår planet just nu när temperaturen höjs.

Med stigande temperatur rubbas vårt klimat, och vädret blir nyckfullt. Ihållande stormar, skyfall, torka och värmeböljor blir allt vanligare. Vi är beroende av ett jämt flöde av vatten för vår matförsörjning och där ställer klimatförändringarna till det. Klimatförändringarna handlar i mångt och mycket om vatten. Å ena sidan för mycket vatten på grund av glaciärer som smälter, höjda havsnivåer, skyfall, översvämning och brist på dricksvatten då avloppsvatten tränger in i dricksvattenreservoarerna. Å andra sidan för lite vatten på grund av värmeböljor, torka och brist på dricksvatten av den anledningen.

Vad är skillnad på klimat och väder?

Vi upplever olika sorts väder från dag till dag. Ena dagen regnar det, nästa är det skinande sol. Klimat är väder sett under en längre period. Exempelvis att de senaste åtta åren har varit de varmaste som någonsin har uppmätts (enligt en rapport från Meteorologiska världsorganisationen, WMO, som presenteras i samband med klimattoppmötet COP27 i Egypten november 2022), och att 2011-2020 var det varmaste decenniet (enligt FN:s meteorologiska världsorganisation WMO). Så vad gör vi åt denna situation? Jo, nu gäller det att sänka utsläppen och det snabbt.

Vad släpper ut mest?

Biffen, bilen och bostaden beskrivs som stora miljöbovar. För att sänka utsläppen bör vi äta mindre kött, köra mindre bil och dra ner på energiförbrukningen. Några andra B:n är också Butiken, Beachen och Börsen som handlar om att vi ska shoppa mindre nytt, skippa flygresan och välja var vi placerar pengar. Det blir lätt väldigt mycket "inte", "skippa", förbud och pekpinnar och då kan man börja fundera på vad man egentligen får göra. Massor faktiskt! Men när det gäller omställning handlar det om att förändra vårt beteende en aning genom att fundera på hur vi gör saker.

Biffen. Alla behöver inte bli veganer, men vi kan helt klart dra ner på köttkonsumtionen. Istället för en vegetarisk dag i veckan så kanske vi ska tänka tvärtom, njuta lite extra av en go hamburgare på söndagen och äta vegetariskt resten av veckan. Och om vi vill äta kött, välja vilt eller svenskproducerat naturbeteskött som bidrar till att hålla våra landskap öppna.

Bilen. Det bästa är förstås att gå, cykla och åka kollektivt, men alla har inte möjlighet att ställa bilen. Kollektivtrafiken kanske går allt för sällan, busshållplatsen ligger långt från hemmet, jobbet eller skolan och det kanske råder brist på cykelbanor. Elbil är ju toppen, men långt ifrån hela lösningen. För det första är elbilar dyra och för det andra behöver fler ställa bilen – el eller ej. Därför behövs bättre förutsättningar att välja annat.

Bostaden. Du har säkert koll på att elpriserna har skenat på sistone och att det för många blir väldigt dyrt att värma upp hemmet. Ett tips som gör skillnad både för klimatet och plånboken är att helt enkelt spara energi – genom att sänka inomhustemperaturen en grad och minska hur länge och ofta vi duschar.

Faktum är att energi-sparandet också är bra för klimatet, för ju mer el vi använder när alla andra använder el, desto skitigare blir elen. Det beror på att när den totala förbrukningen är som störst räcker inte alltid vår egen produktion av förnybar och fossilfri el till, utan behöver kompletteras med annan el från exempelvis olja eller gas som orsakar stora utsläpp.

Butiken. Vi svenskar shoppar ett nytt plagg i veckan och handlar inredning som aldrig förr. Att ta hand om sakerna, reparera, återbruka och handla secondhand är mycket bättre än att handla nytt. Men det kanske behövs bättre förutsättningar för att välja det med minst klimatavtryck? Istället för nyköps Gallerior, så borde det kanske finnas cirkulära gallerior, där flera secondhand-butiker, hyr-företag och kreativa remake-studios finns under ett och samma tak?

Beachen. Vi svenskar flyger 5–6 gånger mer än världssnittet och våra semestrar motsvarar 1 ton koldioxid per person och år. Det är hela den koldioxidbudget vi ska klara oss på per år inklusive mat, boende, kläder och transporter i framtiden. Tåget slår ju flyget med stor marginal när det gäller utsläpp, men är dyrare, finns inte tillgängligt för alla och tar längre tid. Kanske ska det bli enklare och mer rättvist?

Börsen. Pengar ger möjligheter – så även för banker. Vissa banker investerar miljarder i fossila verksamheter som har höga utsläpp. Där kan dina eventuella pengar möjliggöra bankens investeringar. Visst vill du att dina pengar ska göra gott, snarare än att lägga krokben för framtiden?

Jämför hur din eller dina föräldrars bank står sig via fairfinanceguide.se och gör ett aktivt val. Håller inte den nuvarande banken måttet? Byt!

Vaddå cirkulärt?

Vi lever i ett slit-och-slängsamhälle som skiljer sig ganska mycket från hur det var förr. Vi är experter på att slänga. Förr i tiden lagades plaggen tills de inte såg ut som ett plagg längre, därefter togs de intakta delarna tillvara för att sy nya plagg. När tyget var utnött så slängdes det ändå inte utan man gjorde trasmattor av resterna. Att köpa nytt av nya material ansågs enormt exklusivt. Ska vi leva som förr och gå klädda i mormors avklippta gamla kappa? Nja, men vi behöver alla dra ned på konsumtionen. Varje år produceras 100 miljarder plagg. Många av dem har så dålig kvalitet att de knappt håller formen efter tre användningar.

Idag pratas det mycket om att företag och samhälle måste bli mer cirkulära, men vad innebär det egentligen? Det handlar om

att använda sådant som redan finns. Istället för att företag säljer sju par kappor, så kanske företaget ska sälja en kappa sju gånger. Det handlar om att hyra ut kläder, erbjuda reparationer eller ha sin egen secondhand. Alltså tjäna pengar på samma bit tyg eller material flera gånger om. Detta är redan stort bland nytänkande företag, men vi konsumenter kan också börja efterfråga mer cirkulärt.

Återvinning är ett annat viktigt område. Men vet du att det bara är 1% av alla inlämnade kläder som återvinns i dagsläget? Det är fortfarande svårt att återvinna textilier eftersom de oftast är gjorda av en blandning av material, till exempel bomull, polyester och viskos. Eftersom det är så svårt att återvinna är det viktigt att ge alla plagg så långt liv som möjligt! (Källa: Ellen McArthur Foundation)

Återvinna, återanvända, återbruka, redesigna?

Återvinna = saken/plagget bryts ner på fibernivå och materialet blir till en ny produkt. Som exempel kan PET-flaskor bli en ny tröja, men det kräver mycket energi.

Återanvända/Återbruka = saken/plagget används igen. Det kan vara en jacka som hyrs ut, eller säljs en gång till via secondhand.

Redesigna = produkten används igen, men blir till något annat eller i en annan form. Det kan vara en jacka som sys om till en väst.

Klimatet – en fråga om rättvisa

Klimatkrisen kallas ofta vår tids största utmaning – och är en fråga om rättvisa. Det beror på att de som släpper ut mest, och dit hör de flesta av oss i Sverige, är de som kommer lindrigast undan effekterna av klimatförändringarna. Medan de som är oskyldiga till situationen är de som drabbas värst. Som våra och andras barn och människor i fattiga länder. Effekter av klimatkrisen är översvämningar, skogsbränder, höjda havsnivåer eller konflikter som kommer i kölvattnet av exempelvis långvarig torka och brist på mat och dricksvatten. Detta tvingar många människor på flykt. Att flytta till en annan plats, eller fly när klimatkrisens effekter gör det omöjligt att stanna kvar, kostar mycket pengar. Vad händer med dem som inte har råd?

Klimatkrisen är också en rättvisefråga av en annan anledning. Det handlar om att de som kommer påverkas av de beslut som fattas i dag – våra barn och unga – inte har rösträtt.

Var är din tröja producerad?

Kika på lappen i din tröja. Den kanske är gjord i Bangladesh och är då förmodligen uppsydd av en underbetald sömmerska som knappt kan leva på sin lön. Tröjan har kostat en hel del i utsläpp som påverkar klimatförändringarna. Bangladesh ligger i ett geografiskt utsatt läge. Det är ett lågt liggande land som hotas att slukas av havsnivåerna som höjs när glaciärerna smälter till följd av höjda temperaturer. Vilket ansvar har du som konsument?

Money, money, money

Vet du att pengar och utsläpp är nära sammankopplade? De som tjänar mest släpper ofta ut mest. Genomsnittssvensken släpper ut ungefär 9 ton per person och år och en hållbar nivå ligger på 1 ton. del av befolkningen som tjänar mest släpper ut uppemot 47 ton. Källa: Naturvårdsverket, Oxfam

Parisavtalet och artikel 12

Sverige undertecknade – jämte 193 andra länder – Parisavtalet 2015. Genom avtalet har Sverige och övriga länder åtagit sig att sänka utsläppen för att hålla den globala medeltemperaturökningen väl under 2 grader, med sikte på att inte överstiga 1,5 grader, jämfört med förindustriell tid. Alla länder som formellt antagit Parisavtalet är bundna till det enligt internationell lag, och en grundtanke i avtalet är också att rika länder – som har höga historiska utsläpp och numera har bäst förutsättningar att ställa om – ska gå före. Sverige är dock långt ifrån att nå målen och omställningen går enligt forskarna för långsamt.

Men det finns starka krafter – från organisationer, föreningar och nätverk till enskilda personer – som jobbar hårt för att skynda på omställningen. De påverkar politik och företag genom att lyfta både utmaningar och lösningar för att driva på och skapa förändring. Det finns tusentals frivilliga som vill göra skillnad. Du kan också engagera dig!

Enligt Parisavtalets Artikel 12 har du som medborgare rätt att veta hur det går med omställningen där du bor och du ska också ha möjlighet att engagera dig och kunna vara delaktig i lösningar. Detta har nu Karlstads kommun tagit fasta på.

“Nej, men vädret har förändrats förr!”

Har du hört det argumentet förut? Då är det viktigt att veta att väder och klimat är två olika saker. Väder förändras från dag till dag, medan klimat är väder över tid. Klimatet har också förändrats, men aldrig så snabbt som nu. 0,8 graders ökning på 100 år är en mycket snabb och olycklig förändring. Källa: SMHI

Påverka din framtid

Alla länder, regioner, kommuner, städer och individer behöver sänka sina utsläpp. Men det kan inte enbart ligga på enskilda personer att fatta kloka beslut, som exempelvis att sluta shoppa nyproducerade kläder, köra mindre bil och undvika flygresor. Vi behöver ett samhälle som bygger på att det ska vara enklare att göra rätt. Kanske genom att underlätta för oss att laga det som har gått sönder eller ge oss ersättning i plånboken när vi gör något bra.

Karlstads kommun kommer under läsåret 2022/2023 att satsa på ett klimatlyft och samtidigt låta dig som medborgare som ännu saknar rösträtt göra din röst hörd. Alla Karlstads mellan- och högstadieskolor bjuds in att tillsammans spåna fram idéer och lösningar för att sänka kommunens utsläpp i linje med Parisavtalet. Målet är att få fram 50 kloka klimatförslag kring hur kommunen kan skynda på omställningen utan att någon kommer i kläm. Dessa förslag kommer sedan lämnas över till Karlstads kommun.

Idén är inte ny. Både i Frankrike och på EU-nivå har så kallade medborgarjurys använts för att kunna få fler röster, erfarenheter och utmaningar i beaktande när svåra beslut ska fattas. I Frankrike användes en medborgarjury som grund för att ta fram en ny klimatlag. Tanken är att skapa möjligheter för representation i en rättvis klimatomställning.

Vet du att varje cyklad kilometer är en vinst för samhället med ungefär 1,80 kronor. Varje kilometer som en bil rullar kostar samhället ungefär 1 krona. Alla rullande cyklar i EU minskar kostnaderna för samhället med omkring 240 miljarder kronor varje år medan biltrafiken ger en kostnad på omkring 5 000 miljarder kronor. Hur det kommer sig? Cykling ger bättre hälsa vilket samhället tjänar på, medan biltrafikens kostnader beror på klimatförändringar, luftföroreningar, buller och nedsmutsning.

Vad är omställning?

Jo, vi måste sänka utsläppen snabbt och då gäller det att ställa om alla klimathaltande B:na (biffen, bilen, bostaden) till varianter som inte släpper ut lika mycket.

Alla är olika

Människor är olika. Vi bor på olika ställen, vi har olika långt till jobbet och vi har olika mycket pengar. Därför behöver vi prata med så många som möjligt så att ingen glöms bort och blir drabbad. Några bor i stan där det är nära till det mesta, det är lätt att ta bussen, cykla och gå och kanske finns det en tågstation nära. Andra bor på landet där det kanske är långt till matbutiken och skolan, där bussen kanske går sällan eller inte alls. Därför kan vi inte bara förbjuda bensinbilar, utan att först ta fram kommunikationsmöjligheter för dem som inte har några alternativ i dag. Elbilar är något som har skapats för att minska utsläppen, något som är bra för alla som bor där det inte finns bussar eller cykelvägar. Men elbilar är dyra, det finns få begagnade elbilar och att ladda elbilen är inte helt lätt på alla ställen.

Har du någon idé på vi kan få fler att cykla eller åka kollektivt? Hur vi kan få större tillgång till secondhand och ställen där vi kan reparera, låna, hyra? Hur omställningen kan bli mer rättvis – samtidigt som vi sänker utsläppen och värnar om naturen? Vi vill gärna ha idéer från så många som möjligt, för ni alla är unika, ser och upplever olika saker och bor på olika ställen. Om vi ska kunna ta hand om naturen och vår planet på bästa sätt och komma med smarta lösningar som passar så många som möjligt, så behövs idéer från så många som möjligt. Att ta hand om vår natur och planet är något vi gör tillsammans. Så, hur tar vi hand om vår planet på ett bättre sätt? Hur sänker vi utsläppen snabbt, utan att någon glöms bort?

Vilka idéer sitter du på?

Fundera själv och diskutera med kompisar i klassen, med lärare och med vårdnadshavare.

Ni har möjlighet att ta fram skarpa, konkreta åtgärdsförslag som kommer att lämnas över till kommunens beslutsfattare.

Vi vill att ni tillsammans funderar på de här två frågeställningarna:

- Hur sänker vi utsläppen radikalt i Karlstad kommun – utan att någon kommer i kläm?
- Hur kan Karlstad bli en mer miljösmart kommun?

Vi vill att ni skickar in svaren till oss senast 17 mars, via skola.karlstad.se/elevborgarrad

Var med och skapa historia!

Två elever från varje kommunal grundskola kommer också få möjlighet att vara med på en elevdemokratiworkshop den 20 april 2023. Där samlas elever från årskurs 4-9 från Karlstads kommuns grundskolor för att med hjälp av alla förslag som kommit in spåna fram 50 skarpa förslag om hur vi tar hand om naturen och minskar utsläppen. De 50 förslagen ska därefter presenteras för de som bestämmer i Karlstads kommun. Det här har aldrig gjorts förut, så ni kommer bli historiska.

Snabba fakta om:

WWF har presenterat en nationell koldioxidbudget för Sverige. Enligt denna hade Sverige i början av 2022 en total, kvarvarande koldioxidbudget på 170 miljoner ton. I dag ligger Sveriges utsläpp på strax under 50 miljoner ton årligen, vilket betyder att hela budgeten kommer att vara förbrukad redan år 2025 om utsläppen fortsätter som idag.

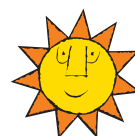
Om vi inte lyckas bekämpa klimatkrisen så väntas över 200 miljoner människor ha tvingats lämna sina hem på grund av klimatförändringar år 2050, enligt UNHCR.

Den globala uppvärmningen är redan uppe i 1,1 grader jämfört med förindustriell tid. I Sverige har vi redan passerat Parisavtalets mål om 1,5 graders uppvärmning – här konstaterar SMHI att medeltemperaturen under åren 1991–2021 ökat med 1,7 grader jämfört med åren 1860–1900.

Av 16 "tipping points", tröskleffekter som orsakar irreversibla klimatförändringar, kan 5 redan ha passerats, enligt forskare vid Stockholm Resilience Center (september 2022).

Har du frågor? Tveka inte att kontakta maria@klimatklubben.se eller emma@klimatklubben.se.

Här hittar ni allt underlag, inspirationsmaterial och hur ni gör för att skicka in förslag skola.karlstad.se/elevborgarrad

KARLSTADS KOMMUN